Semiannually journal of Value & Behavioral Accounting 10.52547/aapc.5.10.28

A Three- dimensional Model of Ethical Competencies' Education in Accounting Program

Jafar Babajani*
Full Professor of Accounting Faculty, Allame Tabatabai University, Tehran, Iran
(Corresponding Author)
Jafar.babajani@gmail.com

Ali saghafi
Full Professor of Accounting Faculty, Allame Tabatabai University, Tehran, Iran
(Iranianaa@yahoo.com)

Hiva Rastegar Moghadam
Ph.D. Candidate of Accounting, Allame Tabatabai University, Tehran, Iran.
(Hivarmm@gmail.com)

Abstract:

One of the leading characteristics of accounting profession is its accountability to the public. Unfortunately, occurrence of recent financial crisis has dwindled the trust to accounting profession. Many researchers believe that the destroyed trust can only be recovered by ethical leadership and learning ethics. Therefore, the objective of the present research is to offer a model for ethical competencies' education in accounting profession. The desired model includes three aspects namely recognition of ethical competencies, teaching method, and the accounting course in which the mentioned competencies should be taught. In this research, the required data were gathered in 1398(Iranian year) from the 150 questionnaires which were distributed among accounting elites including accounting lecturers and certified public accountants. Fuzzy Delphi methodology with screening approach is used to analyze the data. Based on the results, eleven ethical competencies are recognized which should be taught using combinational method separately rather than teaching as a sub-set of an accounting course. In general, it is expected that using the mentioned model for ethical competencies' education in academic environments will familiarize the accounting students with the necessary competencies needed to make ethical decisions. And then, by improving the accounting decision making in workplaces, graduates can pave the way toward public's trust to accounting profession.

Keywords: Three-dimensional model of ethical competencies' education, Ethical competencies, Teaching Method, Teaching Course, Fuzzy Delphi methodology.

Copyrights

This license only allowing others to download your works and share them with others as long as they credit you, but they can't change them in any way or use them commercial.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]

[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]

[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

مقاله پژوهشی

دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری- سال پنجم، شماره دهم، پاییز و زمستان ۱۳۹۹، صفحه۱-۲۸

مدل سه بعدی آموزش صلاحیت های اخلاقی در رشته حسابداری

جعفر باباجانی*[۱] علی ثقفی[۲] هیوا رستگار مقدم[۳]

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۵/۲۰ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۱۳

چکیده

یکی از ویژگی-های اصلی حرفه حسابداری، پذیرش مسئولیت پاسخگویی نسبت به عموم می باشد. متأسفانه وقوع رسوایی های مالی در سراسر جهان، اعتماد به حرفه حسابداری را کمرنگ نموده است. بسیاری از محققان بر این باورند که با هدایت اخلاقی و آموزش اخلاق می-توان اعتماد از بین رفته را احیا نمود. لذا هدف این تحقیق ارائه مدلی برای آموزش صلاحیتهای اخلاقی در رشته حسابداری است. مدل مذکور سه بعد شناسایی صلاحیت های اخلاقی، شیوه آموزش و دسته درسی را شامل می شود. داده های مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته از ۱۵۰ نفر از خبرگان غربال شده شامل استادان حسابداری و حسابداران رسمی ایران در سال ۱۳۹۸ جمع آوری شده است. در این تحقیق از روش دلفی فازی با رویکرد غربالگری برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شده است.

بر اساس نتایج تحقیق، یازده صلاحیت اخلاقی به عنوان صلاحیت های اخلاقی مورد نیاز برای آموزش در رشته حسابداری شناسایی شد. در خصوص شیوه آموزش، روش تلفیقی مورد اجماع خبرگان قرار گرفت. روش تلفیقی ترکیبی از روش آموزش شناختی اخلاق، روش آموزش مستقیم و روش شفاف سازی ارزش هاست. همچنین، در خصوص دسته درسی آموزش، تدریس جداگانه صلاحیت های اخلاقی و نه آموزش آن به عنوان سرفصلی از سایر دروس رشته حسابداری مورد تأیید خبرگان حسابداری قرار گرفت. با استفاده از مدل کاربردی فوق برای آموزش صلاحیت-های اخلاقی در محیط دانشگاهی، می توان انتظار داشت تا دانش آموختگان رشته حسابداری با صلاحیتهای لازم برای اتخاذ تصمیم اخلاقی به شیوه مناسب آشنا شده و از طریق ارتقای تصمیم گیری حسابداری موجبات احیای اعتماد به حرفه حسابداری را فراهم آورند.

کلید واژه ها: مدل سه بعدی آموزش صلاحیت های اخلاقی، صلاحیت های اخلاقی، شیوه آموزش، دسته درسی آموزش، روش دلفی فازی

---

[۱]استاد گروه حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران(نویسنده مسئول)، Jafar.babajani@gmail.com

[۲]استاد گروه حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (Iranianaa@yahoo.com)

[۳]دانشجوی حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران،(hivarmm@gmail.com)

۱-مقدمه:

در دنیای تجاری امروز، موضوعاتی نظیر حداکثر کردن سود، فشارهای رقابتی و رشد سریع تکنولوژی گریبانگیر شرکت‌ها شده است که در میان تمام این دغدغه‌ها، آنچه به عنوان سرمایه اصلی هر حرفه مطرح می‌شود، کیفیت ارائه خدمات و اعتماد جوامع به شرکت‌هاست، به گونه‌ای که مقبولیت در بین افراد جامعه، سرمایه اصلی هر حرفه و ضامن حیات آن است. در این راستا، یکی از عوامل کلیدی در پذیرش یک حرفه در بین افراد جامعه، اخلاق است. اخلاق در مفهوم شخصی، مسئولیت‌پذیری فرد در برابر رفتار خود می‌باشد و زمانیکه این موضوع در یک حرفه مطرح می‌شود، شامل مسئولیت‌پذیری فرد در برابر رفتار حرفه‌ای و شغلی او خواهد بود(سرلک، ۱۳۸۷). اخلاق در کسب و کار یکی از مهمترین معضلات شرکت‌ها به شمار می‌رود چرا که صدمات جبران‌ناپذیری که رسوایی اخلاقی به بار می‌آورد از جمله اثرات مخرب آن بر سودآوری شرکت، بر هیچ‌کس پوشیده نیست.

به دنبال افزایش آمار بحران‌های مالی، کمیسیون خط‌مشی[1] زیر نظر انجمن حسابداری آمریکا[2] در سال ۲۰۱۲ گزارشی منتشر نمود که شامل رهنمودهایی برای تجدیدنظر در برنامه درسی رشته حسابداری بود. یکی از آن رهنمودها به توسعه مدل‌هایی برای برنامه درسی حسابداری با توجه به چالش‌ها و فرصت‌های ایجاد شده توسط تغییرات فناوری اشاره دارد. کمیسیون خط‌مشی پیرو گزارش سال ۲۰۱۲ خود، در سال ۲۰۱۵ گزارشی شامل اهداف و فعالیت‌های مربوط به رهنمودهای گزارش سال ۲۰۱۲ منتشر کرد. در بین اهداف مقرر در این گزارش، مشارکت جامعه حسابداری برای تعیین بدنه دانشی زیربنای رشته حسابداری در آینده به چشم می‌خورد که از فعالیت‌های متصور برای رسیدن به این هدف، ارتباط بین بدنه دانش حسابداری با صلاحیت‌ها و سطوح مرتبط عملکردی از جمله صلاحیت‌های اخلاقی است.

اثرات بحران‌های مالی دنیا، ایران را نیز دستخوش تحولات خود قرار داده است. بر اساس گزارش سازمان بین‌المللی شفافیت[3] در مورد میزان فساد کشورها تحت عنوان «شاخص ادراک فساد[4]» مربوط به سال ۲۰۱۹ میلادی، متأسفانه ایران از بین ۱۸۰ کشور مورد بررسی، در جایگاه ۱۴۶ قرار گرفته است. بروز بحران‌ها و رسوایی‌های مالی در ایران از جمله اخبار مربوط به اختلاس‌های کلان باعث شده است تا افراد به طور فزاینده انگشت اتهام را به سمت حرفه حسابداری بگیرند که در این رابطه، توجه به اخلاق حرفه‌ای، آموزش آن و تشویق حسابداران به

[1] Pathways Commission
[2] American Accounting Association (AAA)
[3] Transparency International
[4] Corruption Perceptions Index

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

اعمال قضاوت حرفه‌ای به جای قضاوت شخصی مسیری است که می‌تواند اعتماد به حسابداری را احیا کند.

در محیط دانشگاهی ایران، جایی که لازم است بیش از هر محفلی به رابطه دیرین اخلاق و حسابداری پرداخته شود، ردپای اخلاق حرفه‌ای تنها در تدریس آیین رفتار حرفه‌ای مصوب سازمان حسابرسی یافت می‌شود که معمولاً مبتنی بر قاعده به دانشجویان آموزش داده می‌شود. ممکن است چنین آموزشی برای کشورهایی که سیستم حسابداری قانون محوری دارند مناسب باشد، اما آموزش اخلاق در این سطح برای کشورهایی از جمله ایران که به سمت استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی حرکت کرده‌اند، کافی نیست. استانداردهای یادشده اصول‌گرا هستند و مستلزم قضاوت حرفه‌ای حسابداران در رویارویی با مسائل مختلف حسابداری است. از این رو، دانشجویان رشته حسابداری باید به صلاحیت‌هایی مجهز شوند تا امکان انتخاب و تمیز دادن این قضاوت‌ها از قضاوت‌های شخصی برای ایشان فراهم گردد. متأسفانه آموزش‌هایی که بتواند دانش-آموختگان را به صلاحیت‌های اخلاقی برای تصمیم‌گیری حرفه‌ای مجهز نماید در برنامه درسی رشته حسابداری پیش‌بینی نشده است و این همان خلأ موجود بین محیط حرفه‌ای و محیط دانشگاهی رشته حسابداری است.

در چند سال اخیر، توجه جهانیان به این معضل و انجام تحقیقات درباره آن به یکباره افزایش یافته اما در کشورمان علیرغم احساس نیاز شدید به این موضوع، هنوز مطالعات و اقدامات خاصی در این زمینه انجام نشده است. بر همین اساس، این تحقیق به دنبال شناسایی مدلی برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی در رشته حسابداری است که برای تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری ضروری است و باید در سرفصل دروس رشته حسابداری گنجانده شود تا از این طریق بتوان محتوای آموزشی رشته حسابداری را ارتقا بخشید.

۲-مبانی نظری و پیشینه پژوهش

امروزه اخلاق موضوعی است که توجه زیادی را در سراسر جامعه ما به خود معطوف کرده است، دلیل این توجه دو نشانه بارز است: اول نقش مهم و پرمعنای رفتار اخلاقی در حفظ و بقای یک جامعه مدنی و دوم وجود تعداد پرشماری از نمونه‌های رفتار ضد اخلاقی(پوریا نسب، ۱۳۷۹ به نقل از احمدی، ۱۳۹۶). بسیاری از محققان بر این باورند که با هدایت اخلاقی[1] می‌توان اعتماد از بین رفته حسابداری را احیا نمود اما منظور ایشان از هدایت اخلاقی نه وضع آیین‌های رفتار حرفه‌ای است چراکه قبل از وقوع رسوایی‌ها و معضلات مالی، آیین‌های مدون رفتار حرفه‌ای در

[1] Ethical Guidance

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

سراسر دنیا در انجمن‌های حرفه‌ای موجود بوده، بلکه منظور اصلی ایشان از هدایت اخلاقی، درک صحیح حسابداران از مفهوم اخلاق و آموزش صلاحیت‌های اخلاقی است(میدور، ۲۰۱۷). در حقیقت آیین‌های رفتار حرفه‌ای بیان می‌کنند که چه کاری درست است و چه کاری نادرست، به عبارت دیگر مجموعه اصول رفتاری که حسابدار باید در حرفه خود رعایت نماید را شامل می‌شوند اما این موضوع که ممکن است یک حسابدار علی‌رغم آگاهی از آیین رفتار حرفه‌ای و مطلع بودن از اصول رفتاری، دست به تصمیم‌های غیر اخلاقی زند را پوشش نمی‌دهد. همانطور که در رسوایی‌های اخلاقی سال‌های اخیر، اغلب متهمان از آیین رفتار حرفه‌ای مطلع بوده و آگاهانه دست به عمل غیر اخلاقی زدند(میدور، ۲۰۱۷). لذا این موضوع، هشداری جدی است که باید اخلاق به صورت عمیق‌تر و جدی‌تر در حرفه حسابداری نهادینه شود.

اگرچه عوامل متعددی در ظهور رفتارهای غیراخلاقی نقش دارند اما نمی‌توان از نقش مهم دانشگاه‌ها و سیستم‌های آموزشی چشم پوشید. با پذیرش ضرورت حرکت به سمت دروس اخلاقی در برنامه‌های دانشگاهی، جهت‌گیری مجامع دانشگاهی برای کاهش خطر اقدامات غیراخلاقی دانشجویان که بدنه آتی حرفه حسابداری را تشکیل می‌دهند،رخ می‌نمایاند(مجتهدزاده و همکاران،۱۳۹۳). لذا آموزش صلاحیت‌هایی که یک حسابدار می‌تواند در زمان قضاوت‌های اخلاقی مجهز باشد، می‌تواند در این میان رهگشا باشد.

مدل آموزش مورد بررسی در تحقیق حاضر دارای سه بعد شامل شناسایی صلاحیت‌های اخلاقی، شیوه آموزش و دسته درسی آموزش آن‌هاست که مبانی نظری مربوط به هر یک از ابعاد مذکور به ترتیب در ادامه ارائه شده است.

انجمن حسابداران رسمی کانادا[1] صلاحیت‌های مورد نیاز برای حسابداران رسمی در سراسر دنیا را در قالب گزارشی در سال ۲۰۱۸ منتشر نمود که در گزارش فوق، صلاحیت‌هایی که باید حسابداران اخذ نمایند تا بر اساس آن‌ها آزمون و به عنوان حسابداران رسمی انتخاب شوند، تعریف شده است. صلاحیت‌های مذکور به دو بخش صلاحیت‌های توانمندسازی[2] و صلاحیت‌های فنی[3] تفکیک شده‌اند. صلاحیت‌های توانمندسازی شامل پنج بخش رفتار حرفه‌ای و اخلاقی، حل مسئله و تصمیم‌گیری، ارتباطات، خود مدیریتی، وکار گروهی و رهبری می‌باشد. صلاحیت‌های فنی نیز شامل شش بخش گزارشگری مالی، استراتژی و حاکمیت، حسابداری مدیریت، حسابرسی و اعتباردهی، مالیه، و مالیات می‌باشد. با توجه به تمرکز این پژوهش بر صلاحیت‌های اخلاقی، در

[1]Chartered Professional Accountants Canada
[2]Enabling Competencies
[3]Technical Competencies

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

ادامه تنها به بررسی صلاحیت‌های زیرمجموعه بخش «رفتار حرفه‌ای و اخلاقی» از مجموعه صلاحیت‌های توانمندسازی می‌پردازیم.

صلاحیت‌های توانمندسازی شامل ویژگی‌های فردی یک حسابدار رسمی است. مهمترین جنبه صلاحیت‌های توانمندسازی جامعیت آنها برای کار و رفتار حسابدار رسمی است (انجمن حسابداران رسمی کانادا، ۲۰۱۸). صلاحیت رفتار حرفه‌ای و اخلاقی به عنوان زیرشاخه صلاحیت-های توانمندسازی اشاره به رفتار در قالب صداقت، درستکاری، اعتبار، اعتماد به نفس و استقلال دارد به گونه‌ای که بتوان از عهده ابهامات، تضاد منافع و نیاز موجود برای حفاظت از منافع عمومی برآمد. به عبارت دیگر انتظار می‌رود تا حسابدار رسمی فراتر از اصول آیین رفتار حرفه‌ای عمل کند(انجمن حسابداران رسمی کانادا، ۲۰۱۸). جدول ۱ زیرشاخه‌های صلاحیت‌های توانمندسازی در بخش رفتار حرفه‌ای و اخلاقی را نشان می‌دهد.

جدول ۱- زیرشاخه‌های صلاحیت‌های توانمندسازی در بخش رفتار حرفه‌ای و اخلاقی(انجمن حسابداران رسمی کانادا، ۲۰۱۸، ص ۱۸)

حوزه صلاحیت	صلاحیت	اعمال مورد نیاز
صلاحیت های مربوط به رفتار حرفه‌ای و اخلاقی	استفاده از فرآیند استدلال اخلاقی	شناسایی موقعیت‌های دارای مشکلات اخلاقی بالقوه یا بالفعل
		شفاف سازی و استفاده از ارزش‌های حرفه‌ای برای انتخاب و تجویز عمل اخلاقی
		گزارش موضوع اخلاقی به سطوح بالاتر مدیریتی، مقامات حقوقی یا قانونگذاری و سایر مقامات مربوطه
	اتخاذ ارزش‌های حرفه	ابراز صداقت و درستکاری
		اعمال صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای
		رعایت بی‌طرفی، استقلال و احتیاط حرفه‌ای
		یادگیری مستمر و آگاهی از روندهای جدید و موضوعات روز
	تمرکز بر ذینفعان	حفظ حقوق ذینفعان از طریق رازداری، تمرکز بر منافع عموم و پرهیز از تضاد منافع
		حفظ و افزایش شهرت حرفه
		مشارکت فعال در جامعه از قبیل فعالیت‌های بشردوستانه، مسئولیت اجتماعی وحفظ محیط زیست
	رعایت قوانین، استانداردهای حرفه و سیاست‌ها در زمان اعمال قضاوت حرفه‌ای	رعایت قوانین و مقررات
		رعایت قوانین مربوط به رفتار حرفه‌ای
		اعمال استانداردهای حرفه‌ای
		رعایت سیاست‌های سازمانی

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

همچنین، کمیسیون خط مشی زیرمجموعه انجمن حسابداری آمریکا(۲۰۱۲) نیازهای اخلاقی که دانش‌آموختگان حسابداری در دوره کاری خود روبرو می‌شوند را بررسی و در این ارتباط، تغییراتی در برنامه آموزشی حسابداری ارائه نمود. این کمیسیون نیاز به مدل آموزشی جدید برای محیط تجاری مدرن و حرفه حسابداری که در حال توسعه است، شناسایی کرد. لاسون و همکاران(۲۰۱۴) این نیاز را با توسعه چارچوبی برای آموزش حسابداری بررسی کردند. این چارچوب بر صلاحیت‌های تعیین شده توسط کمیسیون تأکید دارد و شامل سه جزء مرتبط با یکدیگر است: الف) صلاحیت‌های بنیادی ب) صلاحیت‌های اصلی مدیریت ج) صلاحیت‌های حسابداری که می‌بایست در طول زمان از طریق تحصیل، آموزش و تجربه کاری توسعه و تکامل یابد(لاسون و همکاران، ۲۰۱۴).

شکل ۱- تلفیق صلاحیت ها، چارچوبی برای آموزش حسابداری(لاسون و همکاران، ۲۰۱۴، ص ۳۰۰)

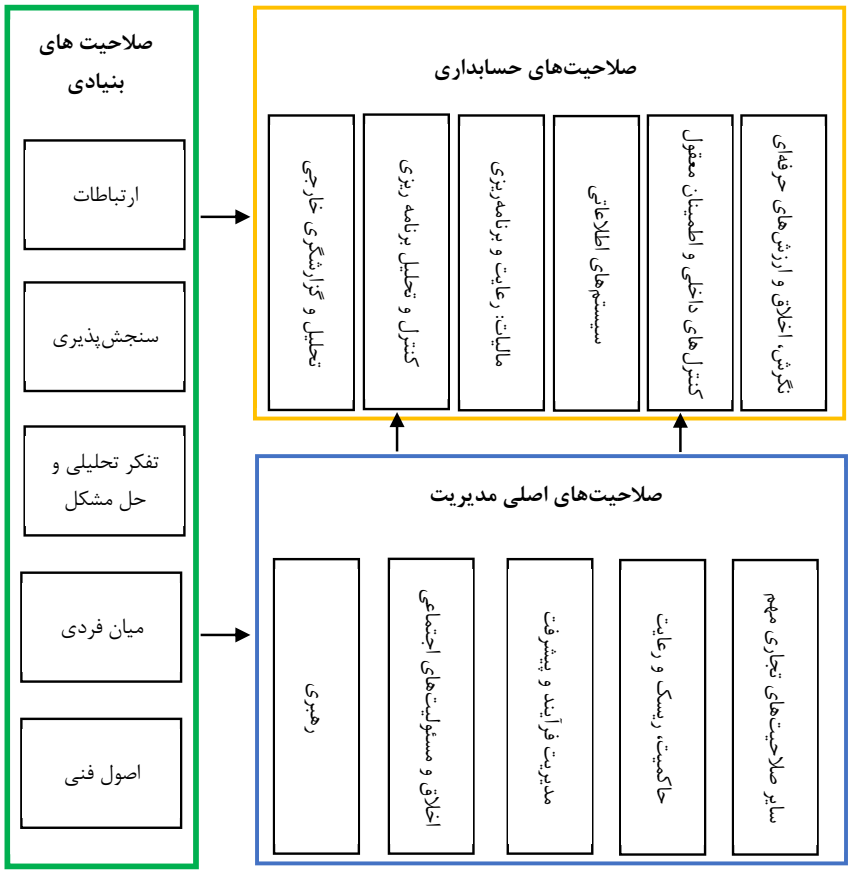

[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28] [DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0] [Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]

حوزه صلاحیت‌های حسابداری و صلاحیت‌های اصلی مدیریت دارای دو دسته صلاحیت‌های اخلاقی است: رفتار، اخلاق و ارزش‌های حرفه‌ای و دیگری مسئولیت‌های اجتماعی و اخلاقی(جدول ۲). رفتار، اخلاق و ارزش‌های حرفه‌ای، به عنوان نمونه، فرهنگ سازمان و اثرات بر ذینفعان را نشان می‌دهد. نمونه آن فضای اخلاقی بالای سازمان است. صلاحیت‌هایی که حاکی از مسئولیت‌های اجتماعی و اخلاقی است، الزامات حقوقی و قانونی و نیز استانداردهای اختیاری را شامل می‌شود. مثال‌هایی از صلاحیت مسئولیت اجتماعی و اخلاقی شامل جزئیات سیستم کنترل داخلی یک سازمان است(لاسون و همکاران، ۲۰۱۴).

جدول ۲- صلاحیت‌های اخلاقی: صلاحیت‌های حسابداری و صلاحیت‌های اصلی مدیریت(میدور، ۲۰۱۷، ص ۲۰۲)

رفتار، اخلاق و ارزش‌های حرفه‌ای	مسئولیت‌های اجتماعی و اخلاقی
صلاحیت فنی	مباشرت زیست محیطی
رفتار حرفه‌ای	شرایط و عرف نیروی کار
رویه حرفه‌ای	حقوق انسانی
کمال طلبی	امنیت و سلامت
مسئولیت اجتماعی	مشارکت‌های اجتماعی
شک گرایی حرفه ای	تبعیت جهانی
بی طرفی	آیین رفتار حرفه‌ای
قضاوت حرفه‌ای	تفاوت‌های اخلاقی و حقوقی
خلاقیت	افشاگری
نوآوری	الزامات قانونی
فرهنگ اخلاقی	

با عنایت به مطالب فوق، در پژوهش حاضر با استفاده از صلاحیت‌های اخلاقی ارائه شده توسط انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸)، تحقیق میدور(۲۰۱۷) و لاسون و همکاران(۲۰۱۴)، صلاحیت‌های اخلاقی به منظور نظرخواهی از خبرگان حسابداری استخراج گردید.

در خصوص شیوه آموزش صلاحیت‌های اخلاقی، تحقیقات مربوط به آموزش صلاحیت‌های اخلاقی از جمله رساله دکتری کنت(۲۰۱۶) و تحقیق فرید(۱۳۹۲) مورد بررسی قرار گرفت و چهار شیوه تأیید شده در تحقیقات فوق به شرح زیر برای پرسش‌پژوهی از خبرگان مورد استفاده قرار گرفت.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

۱- آموزش شناختی اخلاق[1]: در این شیوه معماها یا موضوعات چالش‌برانگیز اخلاقی، در حوزه-های متعدد به کلاس ارائه می‌شود. سپس دانشجویان به بحث در مورد معماها ترغیب می‌شوند. بر اساس پیشینه نظری فرض بر این است که وجود دیدگاه‌های متفاوت و متناقض باعث ایجاد چالش‌های ذهنی و در نتیجه ایجاد آمادگی برای افزایش سطح قضاوت اخلاقی می‌شود(فرید، ۱۳۹۲).

۲- آموزش مستقیم اخلاق[2]: در این روش، موضوعات اخلاقی به شیوه مستقیم و به صورت پند و نصیحت و موعظه به دانشجویان ارائه می‌شود. معمولاً آموزش‌دهنده کسی است که موارد مورد نظر اخلاقی را به صورت سخنرانی به دانشجویان ارائه می‌دهد(فرید، ۱۳۹۲).

۳- شفاف‌سازی ارزش‌ها[3]: در این روش، در مورد ارزش‌های موجود در جامعه صحبت می‌شود و دانشجویان در مورد مطالب ارائه شده سؤال می‌پرسند. مدرس سعی دارد ارزش مورد آموزش را از هر لحاظ و از هر بعد مورد بررسی قرار دهد و هرگز در مورد درستی یا نادرستی ارزش‌ها قضاوت نکند. قضاوت در این مورد به عهده خود دانشجویان است(فرید، ۱۳۹۲).

۴- روش تلفیقی[4]: تلفیقی از سه روش فوق می‌باشد(فرید، ۱۳۹۲)

به منظور تعیین بعد سوم مدل یعنی دسته درسی مناسب برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی منتخب، ضمن استفاده از یافته‌های تحقیقاتی از جمله لب(۱۹۹۱) و کلیمک و ونل(۲۰۱۱) که بر اثربخشی تدریس درس اخلاق در حسابداری به عنوان یک درس مجزا تأکید داشتند، از تحقیق لاسون و همکاران(۲۰۱۴) نیز استفاده شد. لذا، شش درس حسابداری مالی، حسابداری مدیریت، مالیات، سیستم‌های اطلاعاتی، حسابرسی و حسابداری بخش عمومی که دسته‌های اصلی رشته حسابداری به شمار می‌روند و نیز آموزش جداگانه صلاحیت‌های اخلاقی، برای تعیین دسته درسی آموزش صلاحیت‌های اخلاقی مورد نظرخواهی خبرگان حسابداری قرار گرفت.

پژوهش‌های متعددی در سال‌های اخیر در زمینه آموزش اخلاق در حسابداری انجام شده است که در زیر به چند مورد از آن‌ها به اجمال اشاره می‌شود.

وست و بوکبای(۲۰۲۰) با مقایسه محتوای آموزشی رشته حسابداری در دانشگاه‌های مختلف کشورهای استرالیا و نیوزیلند، به بررسی مباحث اخلاق در محیط دانشگاهی پرداختند. ایشان از مدل چهار عاملی رست برای تطبیق استفاده نمودند. ایشان دریافتند که تدریس مباحث اخلاق

[1]Cognitive moral education
[2] Direct method
[3]Value clarification
[4]Combinational method

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

در محیط دانشگاهی بر دو عامل شناخت موضوع و قضاوت اخلاقی تأکید دارد و نیت اخلاقی و رفتار اخلاقی هنوز در تدریس اخلاق مورد توجه قرار نگرفته است.

دان و سانتی(۲۰۲۰) بر اساس مبانی نظری موجود، مدلی را برای توسعه تصمیم‌گیری اخلاقی در حسابداری معرفی نمودند که شامل پنج عامل اثرگذار بر تصمیمات اخلاقی در حسابداری است. این عوامل عبارتند از آیین رفتار حرفه‌ای، جهت‌گیری فلسفی، جهت‌گیری مذهبی، ارزش-های فرهنگی و بلوغ اخلاقی. هرچند ایشان اعلام نمودند که مدل فوق برای عملیاتی شدن نیازمند تحقیقات پژوهشی می‌باشد.

میلر و شاور(۲۰۱۸) به بررسی وضعیت آموزش اخلاق در حسابداری در سطح کارشناسی و تغییرات آن در سال‌های اخیر در کشور انگلستان پرداختند. نتایج تحقیق ایشان حاکی از آن است که دامنه پوشش آموزش اخلاق تغییر محسوسی در دو دهه اخیر نداشته و محتوای کنونی آموزش اخلاق درحسابداری نتوانسته تأثیر مثبتی بر توسعه اخلاقی دانشجویان داشته باشد. ایشان به ضرورت تدوین مدل کاربردی برای آموزش اخلاق در کشور انگلستان اشاره نمودند.

نیشام و عظیم(۲۰۱۷) با استفاده از روش تحقیق پرسش‌پژوهی به تعیین صلاحیت‌های اخلاقی برای شاغلان حسابداری در کشور استرالیا پرداختند. ایشان اطلاعات مورد نیاز خود را بر مبنای تجربیات شخصی شاغلان حرفه حسابداری از رویارویی با معضلات اخلاقی جمع‌آوری نمودند. صلاحیت‌های ارائه شده توسط ایشان منطبق با تحقیق لاسون و همکاران(۲۰۱۴) است.

میدور(۲۰۱۷) در رساله دکتری خود با استفاده از تئوری رشد اخلاقی کولبرگ و تئوری ذینفعان، یک چارچوب نظری برای موضوع اخلاقی بودن فارغ‌التحصیلان رشته حسابداری در مقام تصمیم‌گیری اخلاقی فراهم نمود. سپس با استفاده از روش پرسش‌پژوهی و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از رویکرد تحلیل پدیدار شناسی، صلاحیت‌های اخلاقی مهم در اتخاذ تصمیم-های اخلاقی در حسابداری را از دیدگاه شاغلان حسابداری استخراج نمود.

لاسون و همکاران(۲۰۱۴) در تحقیق خود نیاز به مدلی جدید برای آموزش حسابداری را با توسعه چارچوبی برای آموزش حسابداری بررسی کردند. این چارچوب بر صلاحیت‌های تعیین شده توسط کمیسیون خط مشی تأکید دارد و شامل سه جز به هم گره خورده است: الف) صلاحیت‌های بنیادی ب) صلاحیت‌های اصلی مدیریت ج) صلاحیت‌های حسابداری. صلاحیت-های مذکور پیشتر در شکل ۱ ارائه شده است.

نیکبخت و همکاران(۱۳۹۸) به بررسی رابطه بین توسعه رفتار اخلاقی و بهبود رفتار حرفه‌ای مانند وظیفه‌شناسی، رعایت منافع ذینفعان و صداقت پرداختند. ایشان دریافتند که پایبندی به اخلاق حرفه‌ای و مهیا بودن امکانات آموزش اخلاقیات باعث می‌شود که حسابداران از انجام رفتارهای غیراخلاقی دوری کنند. ایشان همچنین بهترین زمان برا یادگیری اصول اخلاق حرفه‌ای

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

را دوره دانشجویی معرفی نمودند که در برگیرنده شروع فعالیت برقراری ارتباط حرفه‌ای با ذینفعان و هم‌پیشگان است.

برزگری خانقاه و همکاران (۱۳۹۶) به شناسایی عوامل شخصیتی، مهارتی و اخلاقی ضروری برای بهبود عملکرد و افزایش بهره‌وری حسابداری دادگاهی پرداختند. ایشان صفات ضروری حسابدار دادگاهی در بعد اخلاقی را عدالت و توازن، عینیت و بی‌طرفی، صداقت، امانت‌داری، تعهد و پاسخگویی معرفی نمودند که در بین صفات فوق در بعد اخلاقی، عدالت و توازن به عنوان مهمترین شاخص شناخته شده است.

نمازی و ابراهیمی(۱۳۹۶) به بررسی تأثیر سازه‌های فردی و اجتماعی بر شدت اخلاقی ادراک شده توسط حسابداران پرداختند. سازه‌های مورد بررسی در تحقیق ایشان شامل جنسیت، سن، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی و دینداری می‌باشد. نتایج تحقیق بیانگر تأثیر منفی و معنادار جنسیت و همچنین تأثیر مثبت و معنادار سن و دینداری بر شدت اخلاقی است و تأثیر متغیرهای سطح تحصیلات و رشته تحصیلی معنادار نیست.

اگرچه مطالعات بالا از جنبه‌های مختلف ادبیات اخلاق حسابداری را گسترش داده‌اند اما تحقیقات داخلی از جمله موارد فوق‌الذکر صرفاً به بررسی ضرورت آموزش اخلاق در حسابداری و نیز اثرات توسعه اخلاقی در حسابداری اشاره دارند و تاکنون تحقیقی به منظور طراحی مدلی برای آموزش اخلاق در حسابداری در داخل کشور انجام نشده است که این می‌تواند جنبه جدید بودن تحقیق حاضر را نمایان سازد.

جدول ۳- دسته بندی صلاحیت‌های اخلاقی، شیوه‌های آموزش و دسته درسی آموزش، استخراج شده از مبانی نظری

صلاحیت‌های اخلاقی			
بعد	**عامل**	**زیرعامل**	**منابع مورد استفاده برای استخراج عوامل**
شناختی	استدلال اخلاقی	تعیین و تشخیص موضوعات اخلاقی	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸)
		شفاف سازی اخلاقی معضلات در محیط کار	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸)
		گزارش مسائل اخلاقی به رده‌های بالای سازمان	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸).
	رعایت قوانین، استانداردهای حرفه و سیاست‌ها	رعایت قوانین و مقررات و اقدام بر اساس آن‌ها	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸)
		رعایت همه جانبه استانداردهای حرفه	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸). لاسون و دیگران(۲۰۱۴)، میدور(۲۰۱۷).

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

		رعایت سیاست‌های سازمانی	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸). لاسون و دیگران(۲۰۱۴). میدور(۲۰۱۷)
شهودی	اتخاذ ارزش‌های حرفه	صداقت و درستکاری	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸). لاسون و دیگران(۲۰۱۴)
اجتماعی	اتخاذ ارزش‌های حرفه	بی‌طرفی و استقلال	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸). لاسون و دیگران(۲۰۱۴)، میدور(۲۰۱۷)
	تأکید بر ذینفعان	حفظ حقوق ذینفعان	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸). لاسون و دیگران(۲۰۱۴)
		حفظ شهرت حرفه	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸).
		سهیم بودن در مسئولیت‌های اجتماعی و زیست محیطی	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸). لاسون و دیگران(۲۰۱۴)
سایر	اتخاذ ارزش‌های حرفه	انجام کامل و دقیق امور	لاسون و دیگران(۲۰۱۴)
		تأکید بر آموزش مستمر	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸). میدور(۲۰۱۷)
		محافظه‌کاری	انجمن حسابداران رسمی کانادا(۲۰۱۸). لاسون و دیگران(۲۰۱۴). میدور(۲۰۱۷)

شیوه‌های آموزش صلاحیت‌های اخلاقی				**منبع**
آموزش شناختی	آموزش مستقیم	شفاف‌سازی ارزش‌ها	روش تلفیقی	کنت(۲۰۱۶). فرید(۱۳۹۲). دیویدسان(۲۰۱۱)

دسته درسی آموزش صلاحیت‌های اخلاقی							**منبع**
حسابداری مالی	حسابداری مدیریت	مالیات	سیستم‌های اطلاعاتی	حسابرسی	حسابداری بخش عمومی	تدریس جداگانه	لاسون و دیگران(۲۰۱۴). میدور(۲۰۱۷)

۳-سؤالات پژوهش

از آنجائیکه صلاحیت‌های اخلاقی که در عمل حسابداری ریشه دارند باید از طریق آموزش حسابداری اخلاقی توسعه یابند(کمیسیون خط مشی، ۲۰۱۲)، هدف نهایی از این تحقیق، ارائه مدلی برای آموزش این صلاحیت‌ها در رشته حسابداری است. برای دستیابی به این هدف پرسش اصلی این تحقیق به شرح زیر بیان شده است:

مدل کاربردی برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی در سرفصل دروس رشته حسابداری کدام است؟

برای پاسخگویی به پرسش فوق، سه بعد شناخت صلاحیت‌های اخلاقی، شیوه آموزش و دسته درسی آموزش به عنوان ابعاد اصلی آموزش صلاحیت‌های اخلاقی در نظر گرفته شد و نهایتاً سه پرسش فرعی زیر طراحی گردید:

پرسش فرعی ۱: صلاحیت‌های اخلاقی مورد نیاز برای اتخاذ تصمیم اخلاقی در حسابداری چیست؟

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

پرسش فرعی ۲: صلاحیت‌های اخلاقی منتخب به چه شیوه‌ای باید در رشته حسابداری آموزش داده شوند؟

پرسش فرعی ۳: صلاحیت‌های اخلاقی منتخب در کدام یک از دسته های درسی رشته حسابداری باید آموزش داده شوند؟

۴-روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر بر مبنای نوع پژوهش در دسته تحقیقات کیفی قرار می‌گیرد و از لحاظ هدف از نوع تحقیقات اکتشافی است. در این تحقیق تلاش می‌شود تا صلاحیت‌های اخلاقی مورد نیاز برای تصمیم‌گیری اخلاقی در حسابداری، شیوه آموزش و دسته درسی مناسب از رشته حسابداری برای آموزش صلاحیت‌های مذکور از منظر شاغلان و استادان دانشگاهی استخراج گردد. برای این منظور، از روش تحقیق دلفی فازی استفاده گردید. روش دلفی برای بررسی قضاوت خبرگان مورد استفاده قرار می‌گیرد و هدف از آن، دسترسی به مطمئن‌ترین توافق گروهی خبرگان درباره موضوعی خاص با استفاده از پرسشنامه و نظرخواهی از خبرگان است. روش دلفی فازی به دو شکل تک مرحله‌ای و چند مرحله‌ای اجرا می‌شود که در این تحقیق از روش تک مرحله‌ای استفاده گردید. در روش تک مرحله‌ای تنها یک دور پرسشنامه طراحی و توزیع می‌شود لذا تنوع آرای کارشناسان بیشتر حفظ می‌شود و با کمک آن از میان انبوه متغیرها یا عوامل، تنها آنهایی باقی می‌مانند که از تأثیر بیشتری برخوردارند. به عبارت دیگر، دلفی فازی متغیرهای کلیدی و اصلی را نگه می‌دارد و سایر متغیرها را حذف می‌کند(حبیبی و همکاران، ۱۳۹۳).

به طور کلی، مراحل زیر برای رسیدن به صلاحیت‌های اخلاقی، شیوه آموزش و دسته درسی تدریس آن در روش تحقیق دلفی فازی طی شده است:

الف- مطالعه مبانی نظری: شناسایی صلاحیت‌های اخلاقی، شیوه آموزش و دسته درسی تدریس آن‌ها از مبانی نظری تحقیق (جدول ۳).

ب- طراحی پرسشنامه محقق ساخته: استخراج اطلاعات از مبانی نظری که به نظر پژوهشگر با ویژگی‌های محیطی کشور سازگار است، و طراحی سؤالات کلیدی قابل درج در پرسشنامه جهت نظرخواهی از خبرگان. برای بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب مذکور برای تمام متغیرهای پژوهش بالای ۰/۷ می‌باشد، لذا پرسشنامه از پایایی قابل قبول برخوردار است. به منظور تعیین روایی، پرسشنامه طراحی شده در اختیار تعدادی از استادان حسابداری قرار گرفت و نظرات ایشان به صورت اصلاحات در پرسشنامه اعمال گردید.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

ج- نظرخواهی از خبرگان حسابداری: توزیع پرسشنامه تنظیم شده با طیف لیکرت ۵ رتبه‌ای در بین خبرگان حسابداری و تجزیه و تحلیل پاسخ‌ها به منظور کسب اجماع نظر عمومی خبرگان در مورد صلاحیت‌های اخلاقی، شیوه آموزش و دسته درسی تدریس آن‌ها.

ح- طراحی تابع مثلثاتی، دی‌فازی ساختن و غربالگری: در این مرحله ابتدا توابع مثلثاتی فازی از پرسشنامه خبرگان استخراج گردید. سپس مقادیر حداکثر و حداقل نظرهای کارشناسی به عنوان دو نقطه پایانی اعداد فازی مثلثی مورد استفاده قرار گرفته و از میانگین هندسی نیز به عنوان درجه عضویت اعداد فازی مثلثی استفاده شد. در مرحله بعد، اعداد فازی مثلثی با رابطه میانگین حسابی دی‌فازی شده و سپس با آستانه تحمل ۰/۷ مقایسه شدند و بدین ترتیب فرآیند غربالگری اجرا گردید. در نهایت اجماع به دست آمده در خصوص موضوع مورد تحقیق (عوامل باقیمانده بعد از انجام غربالگری) به صورت مدل سه بعدی آموزش صلاحیت-های اخلاقی ارائه گردید.

با توجه به اینکه هدف کلی این تحقیق دستیابی به مدلی کاربردی برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی در رشته حسابداری است، لذا دریافت نظرات دانشگاهیان از یک سو و اهل حرفه از سوی دیگر می‌تواند مکمل هم باشد و به بهترین شکل کلیه صلاحیت‌های موجود را پوشش دهد. برای این منظور، جامعه آماری این تحقیق شامل استادان حسابداری دانشگاه‌های سراسری ایران و نیز حسابداران رسمی ایران با حداقل دو سال تجربه کار مرتبط در حرفه حسابداری که انگیزه شرکت در پژوهش از طریق پرسشنامه را داشته باشند، می باشد. همچنین برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی یا زنجیره‌ای استفاده شد. تعداد نمونه نهایی در تحقیق حاضر بر اساس نمونه‌گیری کیفی شامل ۱۵۰ نفر است.

اعضای جامعه آماری به دلیل فعالیت در زمینه حسابداری و دارا بودن تحصیلات دانشگاهی مرتبط، از نظر تجربی و نظری، افراد آگاه و خبره محسوب می‌شوند. با این حال به منظور غربال دقیق‌تر افراد، قبل از تکمیل پرسشنامه محقق ساخته، از مشارکت‌کنندگان خواسته شد تا آزمون مباحث معین را تکمیل نمایند تا افرادی که واجد شرایط برای اظهارنظر در خصوص صلاحیت‌های اخلاقی هستند در نمونه نهایی قرار گیرند و اعتبار داده‌های پرسشنامه بیشتر شود. در ادامه توضیح مختصری در خصوص نحوه غربالگری خبرگان حسابداری با استفاده از آزمون مباحث معین ارائه می‌شود و توضیحات جامع و کامل در این خصوص در رساله دکتری محقق با عنوان «مدلی برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی در رشته حسابداری» موجود می‌باشد.

آزمون مباحث معین، میزان رشد اخلاقی هر فرد را با بهره‌گیری از داستان‌های فرضی می-سنجد. در اینجا از فرم کوتاه آزمون مباحث معین استفاده شد که دارای سه داستان فرضی است. میزان رشد اخلاقی با استفاده از نمره P (بین ۰ تا ۰/۹۵) تعیین می‌شود. در صورتیکه نمره فرد

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

بین ۰/۵۵ تا ۰/۹۵ باشد، سطح قضاوت اخلاقی وی بالا می‌باشد(کدیور، ۱۳۹۱). لذا با توجه به نحوه نمره‌دهی آزمون مباحث معین، خبرگانی در نمونه نهایی قرار می‌گیرند که نمره P ایشان بین ۰/۵۵ تا ۰/۹۵ باشد.

بر اساس نمونه‌گیری کیفی، حجم نمونه اولیه ۱۸۶ نفر بود که تنها، ۱۵۰ نفر از ۱۸۶ نفر مذکور نمره رشد اخلاقی بین ۰/۵۵ تا ۰/۹۵ داشته و واجد شرایط برای اظهارنظر در خصوص صلاحیت‌های اخلاقی شناخته شدند.

۴-یافته‌های پژوهش

در فرآیند اجرای تحقیق، ۱۴ صلاحیت اخلاقی در ۴ بعد شناختی، شهودی، اجتماعی و سایر، ۴ شیوه آموزش و ۷ دسته درسی رشته حسابداری برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی بر اساس مبانی نظری شناسایی شد و سپس پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۲۵ گویه(۱۴ گویه در بخش شناسایی صلاحیت، ۴ گویه در بخش شیوه آموزش و ۷ گویه در بخش دسته درسی) طراحی و در اختیار ۱۵۰ نفر از خبرگان حسابداری قرار گرفت. پرسشنامه‌ها به صورت دستی از طریق مراجعه حضوری و نیز به صورت الکترونیکی از طریق شبکه‌های اجتماعی توزیع شد. از ۱۵۰ پرسشنامه توزیع شده، تعداد ۱۲۵ پرسشنامه دریافت گردید. جدول ۴ اطلاعاتی در خصوص ویژگی‌های فردی پاسخ‌دهندگان را نمایش می‌دهد:

جدول ۴- ویژگی های فردی خبرگان

متغیر	شرح	استادان حسابداری		حسابداران رسمی		هم حسابدار رسمی و هم استاد دانشگاه		جمع خبرگان	
		فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی
سن	کمتر از ۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	۳۵-۲۵	۱۶	۳۴/۷	۲۴	۳۵/۳	۰	۰	۴۰	۳۲
	۴۵-۳۶	۱۳	۲۸/۳	۲۸	۴۱/۲	۵	۴۵/۵	۴۶	۳۶/۸
	۵۵-۴۶	۱۳	۲۸/۳	۱۵	۲۲/۱	۱	۹	۲۹	۲۳/۲
	۶۵-۵۶	۴	۸/۷	۱	۱/۴	۵	۴۵/۵	۱۰	۸
	بیش از ۶۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	جمع	**۴۶**	**۱۰۰**	**۶۸**	**۱۰۰**	**۱۱**	**۱۰۰**	**۱۲۵**	**۱۰۰**
جنسیت	زن	۱۹	۴۱/۳	۲۷	۳۹/۷	۳	۲۷/۳	۴۹	۳۹/۲
	مرد	۲۷	۵۸/۷	۴۱	۶۰/۳	۸	۷۲/۷	۷۶	۶۰/۸
	جمع	**۴۶**	**۱۰۰**	**۶۸**	**۱۰۰**	**۱۱**	**۱۰۰**	**۱۲۵**	**۱۰۰**

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

سابقه تدریس/کار(سال)	۰-۵	۸	۱۷/۴	۲۰	۲۹/۴	۰	۰	۲۸	۲۲/۴
	۵-۱۰	۱۲	۲۶/۱	۲۷	۳۹/۷	۲	۱۸/۲	۴۱	۳۲/۸
	۱۰-۲۰	۱۶	۳۴/۸	۱۸	۲۶/۵	۳	۲۷/۳	۳۷	۲۹/۶
	بیش از ۲۰	۱۰	۲۱/۷	۳	۴/۴	۶	۵۴/۵	۱۹	۱۵/۲
	جمع	**۴۶**	**۱۰۰**	**۶۸**	**۱۰۰**	**۱۱**	**۱۰۰**	**۱۲۵**	**۱۰۰**
تحصیلات	دکتری	۲۸	۶۰/۹	۴	۵/۹	۲	۱۸/۲	۳۴	۲۷/۲
	کارشناسی ارشد	۱۸	۳۹/۱	۵۱	۷۵	۹	۸۱/۸	۷۸	۶۲/۴
	کارشناسی	۰	۰	۱۳	۱۹/۱	۰	۰	۱۳	۱۰/۴
	جمع	**۴۶**	**۱۰۰**	**۶۸**	**۱۰۰**	**۱۱**	**۱۰۰**	**۱۲۵**	**۱۰۰**

نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل روش دلفی فازی برای شناسایی صلاحیت‌های اخلاقی در جدول ۵ ارائه شده است. اعداد دیفازی شده هر صلاحیت، با شدت آستانه ۰/۷ مقایسه گردید و نتایج مقایسه نشان داد که از بین ۱۴ صلاحیت مورد بررسی، ۱۱ صلاحیت مورد تأیید خبرگان قرار گرفت. سه صلاحیت گزارش مسائل اخلاقی به رده‌های بالای سازمان، رعایت سیاست‌های سازمانی و محافظه‌کاری در زمره صلاحیت‌های مورد قبول قرار نگرفته است.

جدول ۵- نتایج دلفی فازی برای شناسایی صلاحیت‌های اخلاقی

زیرعامل	عدد فازی مثلثی	مقدار قطعی	نتیجه
بعد شناختی			
تعیین و تشخیص موضوعات اخلاقی	(۰/۹۵، ۰/۸۳، ۰/۵۹)	۰/۷۹	تأیید
شفاف‌سازی اخلاقی معضلات در محیط کار	(۰/۹۶، ۰/۸۴، ۰/۶۰)	۰/۸۰	تأیید
گزارش مسائل اخلاقی به رده‌های بالای سازمان	(۰/۸۳، ۰/۶۳، ۰/۴۱)	۰/۶۳	رد
رعایت قوانین و مقررات و اقدام بر اساس آن‌ها	(۰/۹۴، ۰/۸۵، ۰/۶۱)	۰/۸۰	تأیید
رعایت همه جانبه استانداردهای حرفه	(۰/۹۶، ۰/۸۷، ۰/۶۳)	۰/۸۲	تأیید
رعایت سیاست‌های سازمانی	(۰/۹۰، ۰/۶۹، ۰/۴۴)	۰/۶۸	رد
بعد شهودی			
صداقت و درستکاری	(۰/۹۷، ۰/۹۴، ۰/۷۰)	۰/۸۷	تأیید
بعد اجتماعی			
بی‌طرفی و استقلال	(۰/۹۶، ۰/۹۱، ۰/۶۷)	۰/۸۵	تأیید
حفظ حقوق ذینفعان	(۰/۹۵، ۰/۸۵، ۰/۶۱)	۰/۸۰	تأیید
حفظ شهرت حرفه	(۰/۹۳، ۰/۸۳، ۰/۵۹)	۰/۷۸	تأیید
سهیم بودن در مسئولیت‌ها اجتماعی و زیست‌محیطی	(۰/۸۹، ۰/۷۳، ۰/۴۸)	۰/۷۰	تأیید

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

سایر			
انجام کامل و دقیق امور	(۰/۹۵، ۰/۸۲، ۰/۵۸)	۰/۷۸	تأیید
تأکید بر آموزش مستمر	(۰/۹۱، ۰/۷۹، ۰/۵۵)	۰/۷۴	تأیید
محافظه‌کاری	(۰/۸۰، ۰/۵۶، ۰/۳۲)	۰/۵۶	رد

در ادامه توضیح مختصری در خصوص صلاحیت‌های منتخب برای آموزش به دانشجویان رشته حسابداری ارائه می‌شود:

- **تعیین و تشخیص موضوعات اخلاقی**

رست (۱۹۸۶) مدلی چهار عاملی را بر مبنای مدل رشد اخلاقی کولبرگ ارائه کرد. این مدل مراحلی را نشان می‌دهد که فرد برای نشان دادن رفتار اخلاقی پشت سر می‌گذارد. اولین مرحله در مدل فوق، شناخت موضوع اخلاقی و یا حساسیت اخلاقی است. یعنی فرد تشخیص می‌دهد مسئله‌ای که درگیر آن شده، موضوعی اخلاقی است یا نه. سپس، در مورد آن که انجام چه اقدامی از نظر اخلاقی درست است، قضاوت می‌کند. چراکه تا زمانی که فرد نتواند تشخیص دهد که در چه شرایطی باید قضاوت اخلاقی داشته باشد، نمی‌تواند عمل درست اخلاقی را انتخاب کند. این موضوع همان تعیین و تشخیص موضوعات اخلاقی است.

- **شفاف‌سازی اخلاقی معضلات موجود در محیط کار**

بر اساس مدل چهار عاملی رست، پس از آنکه فرد از مسئله‌ای که در آن درگیر شده است، آگاه شد و آن را تشخیص داد، دومین مرحله آن است که او باید بتواند در خصوص اینکه چه اقدامی از نظر اخلاقی در آن وضعیت درست است، قضاوت کند. قضاوت اخلاقی فرد از اقدام مناسب که همان شفاف‌سازی معضلات موجود در محیط کار است شامل تفکر انتقادی، استدلال و تأمل در خصوص اصول اخلاقی و تبعات عملی آن می‌باشد.

- **رعایت قوانین و مقررات و اقدام بر اساس آن‌ها**

قوانین در حقیقت مجموعه‌ای از احکام است که برای نظم بخشیدن به زندگی اجتماعی افراد و رسیدن به رفاه اجتماعی، تدوین شده است. در حرفه حسابداری، مجموعه‌ای از قوانین به طور خاص وجود دارد که حسابدار به منظور قضاوتحرفه‌ای نیازمند آگاهی و بکار بستن آن‌هاست. به طور کلی در ایران، قانون اساسی، قانون تجارت، قانون مالیات‌های مستقیم، قانون مالیات بر ارزش افزوده، قانون کار، آیین‌نامه تحریر دفاتر قانونی، قانون تأمین اجتماعی، قانون مجازات اسلامی و قانون حمایت از مصرف‌کننده از جمله قوانین و مقرراتی است که حسابدار باید با آن‌ها آشنا باشد و در حرفه خود بکار بندد.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

- **رعایت همه‌جانبه استانداردهای حرفه**

ارتباط دوسویه جامعه و حرفه که لازمه آن از یک طرف، ارائه خدمات حرفه‌ای به جامعه و از طرف دیگر، تأمین اشتغال ارائه‌کنندگان این خدمات است، ناگزیر باید تابع ضوابط دقیقی باشد که دو طرف را به حقوق یکدیگر آگاه کند. نظام حاکم بر هر حرفه، ترکیبی از قوانین و مقررات تدوین شده در داخل و خارج آن حرفه است. از آنجائیکه حرفه حسابداری یکی از متشکل‌ترین و منضبط‌ترین حرفه‌های دنیاست، دارای مجموعه استانداردهای تدوین شده می‌باشد. استانداردهای حسابداری مجموعه‌ای از اصول، استانداردها و رویه‌های مشترک است که اساس سیاست‌های حسابداری و شیوه‌های حسابداری را تعریف می‌کند. به عبارت دیگر استانداردهای حسابداری، مقررات حاکم بر چگونگی انجام کار در حرفه حسابداری است(باکار و همکاران۲۰۰۳).

علاوه بر استانداردهای حسابداری که ناظر بر سیاست‌های مالی و شیوه‌های حسابداری است، آیین رفتار حرفه‌ای نیز در راستای تقویت و تضمین فعالیت اخلاقی حسابداران حرفه‌ای طراحی شده و بیانگر دستورالعمل انجام خدمات حسابداری با کیفیت خواهد بود.

- **صداقت و درستکاری**

یکی از اصول بنیادی آیین رفتار حرفه‌ای درستکاری است. بر اساس این اصل، حسابدار حرفه‌ای باید در انجام خدمات حرفه‌ای خود درستکار باشد. حسابدار حرفه‌ای باید خدمات حرفه‌ای را مطابق اصول و ضوابط حرفه‌ای مربوط انجام دهد و همچنین درخواست‌های صاحبکار یا کارفرمای خود را به گونه‌ای با مهارت و دقت انجام دهد که با الزامات درستکاری، بی‌طرفی و نیز استقلال حسابداران حرفه‌ای مستقل سازگار باشد(آیین رفتار حرفه‌ای مصوب سازمان حسابرسی، ۱۳۹۳).

- **بی‌طرفی و استقلال**

حسابدار حرفه‌ای باید بی‌طرف باشد و نباید اجازه دهد هیچ‌گونه پیش‌داوری، جانبداری، تضاد منافع یا نفوذ دیگران، بی‌طرفی او را در ارائه خدمات حرفه‌ای مخدوش کند. بی‌طرفی و استقلال دو صلاحیت مکمل هم می‌باشند چراکه استقلال رأی و استقلال ظاهری حسابدار حرفه‌ای شاغل در حرفه لازمه آن است که بتواند بدون جانبداری، تضاد منافع و تأثیرپذیری ناموجه، اظهارنظر کند و به نظر برسد که چنین، اظهارنظر می‌کند(آیین رفتار حرفه‌ای مصوب سازمان حسابرسی، ۱۳۹۳).

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

- **حفظ حقوق ذینفعان**

نظریه ذینفعان به این نکته اشاره داردکه سازمان‌ها به نفع تمام ذینفعان(به عنوان نمونه، مالکان، مشتریان، کارکنان، تأمین‌کنندگان، دولت‌ها و سایرین) به حیات خود ادامه می-دهند(کارول، ۱۹۹۱به نقل از میدور، ۲۰۱۷). سازمان‌هایی که رویکرد ذینفعان را مدنظر قرار می‌دهند، در روابط بین اشخاصی که در سازمان نفع دارند و توانایی اثرگذاری بر موفقیت کسب و کار را دارند سرمایه‌گذاری می‌کنند(فریمن، ۲۰۰۴ به نقل از میدور، ۲۰۱۷).

- **حفظ شهرت حرفه**

تداوم حیات هر حرفه و اشتغال اعضای آن منوط به نوع خدماتی است که ارائه می‌کند و اعتبار و اعتمادی است که در نتیجه ارائه این خدمات به دست می‌آورد؛ و این اعتبار و اعتماد سرمایه اصلی هر حرفه است که حفظ آن از اهمیت والایی برخوردار است. این امر ایجاب می‌کند که وظیفه و هدف اصلی هر حرفه و اعضای آن خدمت به جامعه باشد و منافع شخصی تنها در چارچوب ارائه این خدمات تفسیر و دنبال شود. ارتباط دوسویه جامعه و حرفه از یک طرف ارائه خدمات حرفه‌ای به جامعه و از طرف دیگر استفاده ارائه کننده این خدمات است. لذا این ارتباط باید تابع ضوابط دقیقی باشد که دو طرف را به حقوق یکدیگر آشنا و آگاه کند. ضوابط رفتاری و اخلاقی هر حرفه، مهمترین خط‌مشی‌های حرفه را تشکیل می‌دهد.

- **سهیم بودن در مسئولیت‌های اجتماعی و زیست محیطی**

«حفظ حقوق ذینفعان» به عنوان یکی از صلاحیت‌های اخلاقی، دارای ابعاد و مصادیق فراوانی است. با پذیرفتن جامعه و نسل‌های بعد به عنوان ذینفع، مفهوم مسئولیت اجتماعی و زیست-محیطی از اقدامات زیرمجموعه حفظ حقوق ذینفعان به شمار می‌رود که به دلیل اهمیتی که امروزه در فضای کسب و کار جهانی پیدا کرده است، به عنوان یک صلاحیت اخلاقی مجزا مطرح می‌شود. دیدگاه مسئولیت اجتماعی از نگرش اخلاقی بر این فرض است که فرد به دنبال دستیابی به جامعه‌ای خوب می‌باشد و بر روی الزامات اخلاقی در ارتباط با جامعه تأکید دارد.

- **انجام کامل و دقیق امور**

یکی از صلاحیت‌های اخلاقی که تاکنون مورد توجه قرار نگرفته است، انجام کامل و دقیق امور است. پذیرفتن کامل مسئولیت کاری که انجام می‌شود و انجام کامل و دقیق آن باعث شفاف‌سازی هر چه بیشتر فرآیندهای کاری می‌شود که یکی از نمودهای تعهد حرفه‌ای می‌باشد. به عبارت دیگر با آموزش دانشجویان و ترغیب ایشان به پذیرفتن کامل مسئولیت‌های حرفه‌ای خود، انگیزه ایشان برای حرکت در راستای منافع سازمانی به جای منافع شخصی افزایش می‌یابد.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

- **تأکید بر آموزش مستمر**

تأکید بر آموزش مستمر اخلاق، صلاحیت مجزایی نیست که به دانشجویان آموزش داده شود. بلکه منظور آن است که مجموعه ده صلاحیت اخلاقی فوق می‌بایست به صورت مستمر به دانشجویان آموزش داده شود و در سیستم‌های آموزشی دانشگاه‌ها و همچنین سازمان‌ها نهادینه گردد. چراکه در هر محیطی، آموزش به عنوان کانال اصلی انتقال ایده‌ها و ارزش‌های والای فکری و تحلیلی به دانشجویان شناخته می‌شود.

در جدول ۶ نتایج تجزیه و تحلیل روش دلفی فازی در خصوص شیوه و دسته درسی آموزش صلاحیت‌های اخلاقی ارائه شده است. در خصوص شیوه آموزش صلاحیت‌های اخلاقی، از ۴ شیوه آموزشی استخراج شده از مبانی‌نظری تنها شیوه آموزش تلفیقی مورد تأیید خبرگان قرار گرفته است و ۳ شیوه دیگر مورد قبول واقع نشد.

جدول ۶- نتایج دلفی فازی برای شناسایی شیوه و دسته درسی آموزش صلاحیت‌های اخلاقی

شیوه آموزش	عدد فازی مثلثی	مقدار قطعی	نتیجه
آموزش شناختی اخلاق	(۰/۸۷، ۰/۶۵، ۰/۴۰)	۰/۶۴	رد
آموزش مستقیم اخلاق	(۰/۷۱، ۰/۴۶، ۰/۲۱)	۰/۴۶	رد
شفاف‌سازی ارزش‌ها	(۰/۹۱، ۰/۷۱، ۰/۴۶)	۰/۶۹	رد
روش تلفیقی	(۰/۹۵، ۰/۸۶، ۰/۶۲)	۰/۸۱	تأیید
تدریس جداگانه	(۰/۸۹، ۰/۷۴، ۰/۵۱)	۰/۷۱	تأیید
حسابداری مالی	(۰/۶۸، ۰/۴۵، ۰/۲۱)	۰/۴۵	رد
حسابداری مدیریت	(۰/۷۵، ۰/۵۴، ۰/۳۰)	۰/۵۳	رد
سیستم‌های اطلاعاتی	(۰/۷۰، ۰/۴۶، ۰/۲۲)	۰/۴۶	رد
حسابرسی	(۰/۸۱، ۰/۶۲، ۰/۳۸)	۰/۶۰	رد
حسابداری بخش عمومی	(۰/۷۶، ۰/۵۱، ۰/۲۷)	۰/۵۱	رد
مالیات	(۰/۷۱، ۰/۵۰، ۰/۲۵)	۰/۴۹	رد

روش تلفیقی همانطور که از اسمش پیداست، تلفیقی از روش آموزش شناختی اخلاق، روش آموزش مستقیم و روش شفاف‌سازی ارزش‌هاست. در این روش، ابتدا باید صلاحیت‌های اخلاقی توسط مدرس آموزش داده شود تا مبنایی برای درک پیچیدگی‌های استدلال اخلاقی برای دانشجویان فراهم گردد. سپس آیین رفتار حرفه‌ای حسابداری به دانشجویان آموخته شود چراکه دانشجویان برای ورود به حرفه و فعالیت در هر حوزه نیازمند آشنایی با آیین رفتار حرفه‌ای حاکم بر آن حوزه می‌باشند. در مرحله بعد، مدرس باید موضوع‌های اخلاقی مطرح در حرفه مانند

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

استقلال، تضاد منافع، معاملات محرمانه، تقلب و غیر را با استفاده از تحلیل موردی، مورد بحث و بررسی قرار دهد. در این مباحث باید بخش‌هایی از آیین رفتار حرفه‌ای که رعایت نشده است، اثرات رفتار غیر اخلاقی حسابداران و مسئولیت حسابداران در اخذ تصمیماتی که در دایره پوشش آیین رفتار حرفه‌ای قرار نمی‌گیرد، مورد تأکید قرار داده شود.

نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل روش دلفی فازی در خصوص دسته درسی آموزش صلاحیت-های اخلاقی نشان داد که اجماع خبرگان حسابداری بر تدریس جداگانه صلاحیت‌های اخلاقی به صورت یک درس جداگانه است و تدریس صلاحیت‌های اخلاقی به عنوان سرفصلی از سایر دروس حسابداری مورد توافق خبرگان نمی‌باشد. اخلاق موضوعی نیست که توسط هر مدرس و در قالب هر درسی بتوان آن را آموزش داد. این درس نه تنها باید جایگاه خود را در بین دروس حسابداری داشته باشد بلکه باید در قالب یک درس تخصصی حسابداری نیز مورد توجه ویژه قرار گیرد.

۶-نتیجه گیری و بحث

بر اساس نتایج بدست آمده، مدل آموزش صلاحیت‌های اخلاقی مورد نیاز دانش‌آموختگان حسابداری که وارد بازارکار می‌شوند، از دیدگاه استادان و شاغلان حرفه حسابداری با استفاده از پرسش‌پژوهی به روش دلفی فازی طراحی گردید تا بتوان گامی در جهت کاهش شکاف موجود در محیط آکادمیک و حرفه‌ای حسابداری از منظر اخلاق برداشت. غربال خبرگان حسابداری با استفاده از آزمون مباحث معین قبل از شروع فرآیند پرسش‌پژوهی، یکی از جنبه‌های نوآوری تحقیق حاضر است.

در پاسخ به پرسش فرعی اول، یازده صلاحیت اخلاقی شامل تعیین و تشخیص موضوعات اخلاقی، شفاف‌سازی اخلاقی معضلات موجود در محیط کار، رعایت قوانین و مقررات و اقدام بر اساس آن‌ها، رعایت همه‌جانبه استانداردهای حرفه، صداقت و درستکاری، بی‌طرفی و استقلال، حفظ حقوق ذینفعان، حفظ شهرت حرفه، سهیم بودن در مسئولیت‌های اجتماعی و زیست-محیطی، انجام کامل و دقیق امور و نهایتاً تأکید بر آموزش مستمر شناسایی گردید. نتایج بدست آمده به جز صلاحیت‌های رعایت سیاست‌های سازمانی و محافظه‌کاری که مورد قبول خبرگان قرار نگرفت، با تحقیق میدور (۲۰۱۷) و تحقیق لاسون و همکاران (۲۰۱۴) منطبق است. همچنین نتایج این تحقیق، صلاحیت‌های ارائه شده توسط انجمن حسابداران رسمی کانادا (۲۰۱۸) را به جز صلاحیت‌های رعایت سیاست‌های سازمانی، گزارش مسائل اخلاقی به رده‌های بالای سازمان و محافظه‌کاری پوشش می‌دهد. در پاسخ به پرسش فرعی دوم در خصوص شیوه آموزش، شیوه آموزش تلفیقی مورد تأیید قرار گرفت که با نتایج تحقیقات با محوریت آموزش اخلاق از جمله تحقیق کنت(۲۰۱۶)، دیویدسان(۲۰۱۱) و فرید(۱۳۹۲) مطابقت دارد. همچنین با تحقیق

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

حسینی و بابائی(۱۳۹۸) در خصوص ضرورت شکل‌گیری تفکر انتقادی دانشجویان در موضوعات اخلاقی در کنار ارائه موضوعات توسط مدرسان نیز هم راستا است. در پاسخ به پرسش فرعی سوم، تدریس جداگانه اخلاق مورد اجماع خبرگان قرار گرفت که مطابق با نتایج تحقیق میدور(۲۰۱۷)،کلیمک و ونل(۲۰۱۱) و لب(۱۹۹۱) است.

تاکنون کوشش‌های بسیاری در کشورمان به منظور نشان دادن اهمیت آموزش اخلاق در رشته حسابداری صورت پذیرفته است، لیکن هیچیک از آن‌ها نتایج کاربردی چشمگیری به همراه نداشته است. از آنجائیکه در بیشتر تحقیقات بر آیین رفتار حرفه ای تأکید شده است، همواره نیاز جدی‌تر دانشجویان به مدلی برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی که فراتر از آیین رفتار حرفه‌ای باشد، مورد توجه قرار نگرفته است. لذا این تحقیق ضمن دارا بودن جنبه نوآوری، به عنوان اولین مدل آموزش صلاحیت‌های اخلاقی در شته حسابداری در ایران می‌باشد. لذا، با بروزرسانی رشته حسابداری با استفاده از مدل فوق و تربیت دانش‌آموختگان بر اساس صلاحیت‌های اخلاقی گام مهمی در جهت اعتلای نظام آموزشی کشور در رشته حسابداری برداشته می‌شود و می‌توان امیدوار بود که موجبات اعتماد بیشتر افراد جامعه به حرفه حسابداری و نیز رفاه اجتماعی فراهم گردد.

با توجه به ضرورت آموزش اخلاق در حسابداری، به محققان آینده پیشنهاد می‌گردد تا با دسته بندی دانشگاه‌ها بر اساس متغیرهای مختلف، اثربخشی مدل مذکور را مورد بررسی قرار دهند. تحقیق در خصوص اثربخشی مدل مذکور در مقاطع مختلف تحصیلی از جمله مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد نیز می‌تواند نتایج ارزشمندی را فراهم آورد. همچنین، با توجه به فرهنگ اسلامی حاکم بر محیط تجاری کشورمان، تحقیق در خصوص ادغام مطالب ارائه شده در دروس اخلاق اسلامی که در حال حاضر در سرفصل دروس رشته حسابداری کشورمان است و بررسی اعتبارسنجی آن، نتایج مفیدی فراهم می‌آورد.

۷- تقدیر، تشکر و ملاحظات اخلاقی

بدینوسیله از کلیه عزیزانی که با تکمیل پرسشنامه تحقیق ما را در انجام این تحقیق یاری نمودند کمال تشکر و قدردانی را داریم.

۸-پیوست:

با سلام و احترام،

پرسشنامه پیش‌رو در راستای جمع‌آوری بخشی از اطلاعات مورد نیاز پژوهش با عنوان" مدل سه بعدی آموزش صلاحیت‌های اخلاقی در رشته حسابداری" طراحی شده است. پیشاپیش از

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

مساعدت و حوصله شما و نیز وقت گرانبهایی که در اختیارمان قرار می‌دهید سپاسگزاریم. بدیهی است که همکاری شما در کمک به پیشبرد اهداف پژوهش بسیار مؤثر خواهد بود.

همانگونه که مستحضر می‌باشید، یکی از ویژگی‌های اصلی حرفه حسابداری، پذیرش مسئولیت پاسخگویی نسبت به عموم می‌باشد و از آنجائیکه انتظار می‌رود تا حسابداران اطلاعاتی را در اختیار استفاده‌کنندگان قرار دهند که توان تصمیم‌گیری و قضاوت ایشان را افزایش دهد، لذا اطلاعات ارائه شده توسط حسابداران باید دارای ویژگی‌هایی در برگیرنده اصول اخلاقی باشد. متأسفانه رویدادهای غیراخلاقی در دهه‌های اخیر باعث بی‌اعتمادی افراد جامعه نسبت به گزارش-های مالی و صحت آن‌ها شده‌است. بنابراین، حرفه حسابداری نیازمند توجه جدی‌تر به اخلاق حرفه‌ای برای احیای اعتماد عمومی است که عامل تداوم حیات این حرفه می‌باشد. در این پژوهش سعی شده است صلاحیت‌های اخلاقی مورد نیاز دانش‌آموختگان حسابداری که وارد بازارکار می‌شوند، روش تدریس و دسته درسی تدریس صلاحیت‌های مذکور از دیدگاه استادان و شاغلان حرفه حسابداری به روش دلفی فازی شناسایی شود تا بهترین رهیافت برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی در رشته حسابداری انتخاب شود.

سؤال‌های عمومی به صورت انتخابی چندگزینه‌ای و نوشتاری است و سؤال‌های تخصصی به صورت اظهارنظر در مورد هر سؤال بر مبنای میزان موافقت یا مخالفت در طیف لیکرت ۱-۵ است. بدین معناکه عدد ۱ نشان‌دهنده بیشترین مخالفت و عدد ۵ نشان‌دهنده بیشترین موافقت است. لازم به ذکر است در این مرحله صرفاً شناسایی صلاحیت‌های اخلاقی مورد نیاز برای اتخاذ تصمیم اخلاقی در حسابداری، شیوه و دسته درسی آموزش آن‌ها مهم است و اثربخشی آموزش صلاحیت‌های فوق در مرحله بعد مشخص خواهد شد. چنانچه علاقه‌مند به نوشتن توضیحات درباره سؤال‌ها و یا اضافه نمودن صلاحیت خاصی می‌باشید، لطفاً نظر خود را در صفحه آخر با ذکر شماره سؤال بنویسید.

الف- سؤال‌های عمومی

۱. نام و نام خانوادگی:.....

۲. سن: کمتر از ۲۵ سال ☐ ۲۵-۳۵ ☐ ۳۶-۴۵ ☐ ۴۶-۵۵ ☐ ۵۶-۶۵ ☐ بیش از ۶۵ ☐

۳. شغل: استاد دانشگاه ☐ حسابدار رسمی ☐

۴. سمت شغلی: .....

۵. رشته دانشگاهی:

حسابداری ☐ حسابرسی ☐ حسابداری مدیریت ☐ مدیریت مالی ☐ سایر .....

۶. میزان تحصیلات: دکتری ☐ کارشناسی ارشد ☐ کارشناسی ☐ سایر .....

۷. تجربه به تفکیک تعداد سال:

تدریس حسابداری ☐ .....سال حسابداری ☐ .....سال حسابرسی ☐ ....سال مدیریت مالی ☐ .....سال سایر.....

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

ب- سؤال‌های تخصصی

۱) به نظر شما در حوزه شناختی، آیا صلاحیت‌های اخلاقی مشروحه زیر موجب ارتقای تصمیم‌های اخلاقی حسابداران می‌شوند ؟					
	کاملاً موافقم ⟵				کاملاً مخالفم
تعیین و تشخیص موضوعات اخلاقی	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
شفاف‌سازی اخلاقی معضلات موجود در محیط کار	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
گزارش مسائل اخلاقی به رده های بالای سازمان	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
رعایت قوانین و مقررات و اقدام بر اساس قوانین و مقررات	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
رعایت همه‌جانبه استانداردهای حرفه	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
رعایت سیاست‌های سازمانی	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
۲) به نظر شما در حوزه شهودی، آیا صلاحیت‌های اخلاقی مشروحه زیر موجب ارتقای تصمیم‌های اخلاقی حسابداران می‌شوند؟					
	کاملاً موافقم ⟵				کاملاً مخالفم
صداقت و درستکاری	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
۳) به نظر شما در حوزه اجتماعی، آیا صلاحیت‌های اخلاقی مشروحه زیر موجب ارتقای تصمیم‌های اخلاقی حسابداران می‌شوند؟					
	کاملاً موافقم ⟵				کاملاً مخالفم
بی‌طرفی و استقلال	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
حفظ حقوق ذینفعان	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
حفظ شهرت حرفه	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
سهیم بودن در مسئولیت‌های اجتماعی و زیست محیطی	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
۴) به نظر شما در سایر حوزه‌ها، آیا صلاحیت‌های اخلاقی مشروحه زیر موجب ارتقای تصمیم‌های اخلاقی حسابداران می‌شوند ؟					
صلاحیت‌های اخلاقی	کاملاً موافقم ⟵				کاملاً مخالفم
انجام کامل و دقیق امور	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
تأکید بر آموزش مستمر	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
محافظه‌کاری	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

سایر صلاحیت‌های اخلاقی پیشنهادی:					
۵) کدام شیوه برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی مناسب است؟					
شیوه آموزش صلاحیت‌های اخلاقی	کاملاً موافقم ⟵				کاملاً مخالفم
شیوه **آموزش شناختی اخلاق** برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی اثربخش است. در این شیوه معماها و موضوعات چالش‌برانگیز اخلاقی در کلاس درس ارائه می‌شود. سپس دانشجویان به بحث در مورد معماهای مذکور می‌پردازند.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
شیوه **آموزش مستقیم اخلاق** برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی اثربخش است. در این شیوه موضوعات اخلاقی به صورت سخنرانی و در قالب پند و نصیحت و موعظه به دانشجویان ارائه می‌شود.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
شیوه **شفاف‌سازی ارزش‌ها** برای آموزش صلاحیت-های اخلاقی اثربخش است. در این شیوه ارزش‌های موجود در جامعه به صورت پرسش و پاسخ مطرح و به دانشجویان آموزش داده می‌شود.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
روش **تلفیقی** برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی اثربخش است. این روش تلفیقی از روش شناختی، روش آموزش مستقیم و روش شفاف‌سازی ارزش-هاست.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
به طور کلی کدام روش از روش‌های فوق را برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی پیشنهاد می‌دهید: ☐ روش شناختی ☐روش مستقیم ☐روش شفاف سازی ارزش‌ها ☐روش تلفیقی					
۶) دسته درسی مناسب برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی کدام است، به عبارت دیگر صلاحیت‌های اخلاقی در سرفصل کدامیک از دروس حسابداری باید آموزش داده شود؟					
دسته درسی آموزش صلاحیت‌های اخلاق	کاملاً موافقم ⟵				کاملاً مخالفم
تدریس جداگانه صلاحیت‌های اخلاقی در رشته حسابداری اثربخش است.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

آموزش صلاحیت‌های اخلاقی به عنوان یکی از سرفصل‌های **درس حسابداری مالی** اثربخش است.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
آموزش صلاحیت‌های اخلاقی به عنوان یکی از سرفصل‌های **درس حسابداری مدیریت** اثربخش است.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
آموزش صلاحیت‌های اخلاقی به عنوان یکی از سرفصل‌های درس **سیستم‌های اطلاعاتی** اثربخش است.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
آموزش صلاحیت‌های اخلاقی به عنوان یکی از سرفصل‌های **درس حسابرسی** اثربخش است.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
آموزش صلاحیت‌های اخلاقی به عنوان یکی از سرفصل‌های **درس حسابداری بخش عمومی** اثربخش است.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
آموزش صلاحیت‌های اخلاقی به عنوان یکی از سرفصل‌های **درس مالیات** اثربخش است.	☐۵	☐۴	☐۳	☐۲	☐۱
به طور کلی، کدام یک از دسته‌های فوق را برای آموزش صلاحیت‌های اخلاقی پیشنهاد می-دهید: ☐تدریس جداگانه ☐حسابداری مالی ☐حسابداری مدیریت ☐سیستم‌های اطلاعاتی ☐حسابرسی ☐حسابداری بخش عمومی ☐مالیات					

سایر نظرها، انتقادها و پیشنهادها: با سپاس فراوان

فهرست منابع

احمدی، اقدس.(۱۳۹۶)، تأثیر سرمایه اجتماعی بر ارتقای سطح اخلاق حرفه‌ای با نقش میانجی فناوری اطلاعات و ارتباطات، پایان‌نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر حبیب رودساز، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی.

ارباب سلیمانی، عباس.(۱۳۹۳)، آیین رفتار حرفه‌ای برای حسابداران حرفه‌ای، مرکز آموزش و تحقیقات حسابداری و حسابرسی حرفه‌ای جامعه حسابداران رسمی ایران.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

برزگری خانقاه، جمال؛ مروتی شریف‌آبادی، علی؛ صحت، صفیه.(۱۳۹۶)، کنکاشی در ویژگی‌های شخصیتی، مهارتی و اخلاقی حسابداران دادگاهی با استفاده از تکنیک تاپسیس، دوفصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، ۲(۴)، صص ۶۹-۹۵.

حبیبی، آرش؛ ایزدیار، صدیقه؛ سرافرازی، اعظم.(۱۳۹۳)، تصمیم‌گیری چندمعیاره فازی(چاپ اول)، انتشارات سیمای دانش.

حسینی، سیدعلی و بابائی، فاطمه.(۱۳۹۸)، ضرورت آموزش اخلاق و ارزش‌های اسلامی در برنامه درسی حسابداری در دانشگاه‌ها، فصلنامه پژوهش حسابداری و حسابرسی، ۹(۱)، صص ۲۱-۴۵.

رضائی‌منش، بهروز و آرزومند، وحید.(۱۳۹۴)، تأثیر فرهنگ سازمانی و اخلاق حرفه‌ای بر کیفیت زندگی کاری، پایان‌نامه(کارشناسی ارشد)، دانشگاه علامه طباطبایی.

سرلک، نرگس.(۱۳۸۷)، اخلاق حسابداری، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۳(۱و۲)، صص ۷۱-۸۲.

فرجزاده دهکردی، حسن.(۱۳۹۸)، رابطه ویژگی‌های شخصیتی و جنسیت با قضاوت اخلاقی حسابداران: شواهدی مبتنی بر رشته تحصیلی، دوفصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، ۴(۷)، صص ۱۸۱-۲۰۸.

فرید، ابوالفضل.(۱۳۹۲)، بررسی اثربخشی روش‌های آموزش مستقیم، آموزش شناختی اخلاق، شفاف‌سازی ارزش‌ها، و تلفیقی بر قضاوت اخلاقی دانش‌آموزان پسر پایه اول دبیرستان ناحیه چهار تبریز، فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۸(۳۰)، صص ۱۴۹-۱۶۶.

قراملکی، فرامرز.(۱۳۸۸)، درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای، تهران: نشر سرآمد.

کدیور، پروین.(۱۳۹۱)، روان‌شناسی اخلاق، انتشارات آگاه، چاپ چهارم.

مجتهدزاده، ویدا؛ اثنی‌عشری، حمیده؛ رباط میلی، مژگان.(۱۳۹۳)، نقش اخلاق در حسابداری و چالش‌های پیش‌روی آموزش دانشگاهی، فصلنامه پژوهش حسابداری و حسابرسی، ۴(۱۳)، صص ۱۵۷-۱۷۹.

نمازی، محمد و ابراهیمی، فهیمه.(۱۳۹۶)، بررسی تأثیر سازه‌های فردی و اجتماعی بر شدت اخلاقی ادراک شده توسط حسابداران، دوفصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، ۲(۴)، صص ۹۷-۱۲۱.

نیکبخت، محمدرضا؛ مهرگان، محمدرضا؛ صفری، حسین؛ مسعودی، جواد. (۱۳۹۸)، تأثیر توسعه رفتار اخلاقی بر بهبود رفتار حرفه‌ای حسابداران، فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۸(۲۹)، صص ۱۸۷-۲۰۲.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]
[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]
[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

Bakar, M.A., M.S. Maisarah, and A.M. Ainun. 2003. Ethics and the Accounting Profession in Malaysia. National Accounting Research Journal.1(1):105-122.

Candidate Bulletin. 2016. Roadmap to CPA Success. Available at: http://bit.1y/2e0dGYM.(Last accessed March 26, 2020).

Davidson, R.A. 2011. Ethics! Teaching Ethics to Accounting Students. Annual summit on Business and Entrepreneurial studies Proceeding. 2(1): 224-234.

Dunn, P., and B. Sainty. 2020. Professionalism in Accounting: A Five-factor Model of Ethical Decision-making. Social Responsibility Journal. 16(2): 255-269.

Kent, C. 2016. A Qualitative Study of Problem-based Learning in Accounting Education and its Effect on Career Preparation. Ph.D. Thesis. University of Phoenix.

Khanifah, Kh., J. Isgiyarta, I. Lestari, and U. Udin. 2019. The Effect of Gender, Locus of Control, Love of Money, and Economic Status on Students' Ethical Perception. International Journal of Higher Education. 8(5): 168-175.

Klimek, J., and K. Wenell. 2011. Ethics in Accounting: An Indispensable Course? Academy of Educational Leadership Journal. 15(4):107-118.

Lawson, R.A., E.J. Blocher, P.C. Brewer, G. Cokins, J.E. Sorensen, D.E. Stout, and M.J.F. Wouters. 2014. Focusing Accounting Curricula on Students' Long-run Careers: Recommendations for an Integrated Competency-based Framework for Accounting Education. Issues in Accounting Education, 29(2): 295-317.

Loeb, S.E. 1991. The Evaluation of "Outcomes" of Accounting Ethics Education. Journal of Business Ethics. 10(2): 77-84.

Meador, G.P. 2017. Ethical Decision-making Accounting Competencies: Practitioners' Perspectives. Ph.D. Thesis. University of Southern Mississippi.

Miller, F., and T.J. Shawver. 2018, An Exploration of the State of Ethics in UK Accounting Education. Journal of Business Ethics. 153(4): 1109-1120.

Neesham, C., and M.I. Azim. 2017, Building Ethical Capability for Accounting Professionals. A Needs Analysis Study. Swinburne

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]

[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]

[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]

University of Technology under Global Research Perspectives Program of CPA Australia: 1-66.

Rest, J.R.1986. Moral Development: Advances in Research and Theory. New York: Praeger.

The Pathway Commission. 2012. Charting a National Strategy for the Next GenerationofAccountants. Available at: http://commons.aaahq.org/files/0b14318188/Pathways_Commission_Final_Report_Complete.pdf(Last accessed March 26, 2020).

The Pathways Commission. 2015. In Pursuit of Accounting's Curricula of the Future. American Accounting Association. Available at: http://commons.aaahq.org/posts/c0a7037eea (Last accessed March 26, 2020).

The Chartered Professional Accountant Competency Map. 2018. Understanding the Competencies a Candidate Must Demonstrate to Become a CPA. Chartered Professional Accountants Canada. Available at: https://www.cpacanada.ca/en/become-a-cpa/pathways-to-becoming-a-cpa/national-education-resources/the-cpa-competency-map (Last accessed March 26, 2020).

West, A., and Sh., Buckby. 2020. Ethics Education in the Qualification of Professional Accountants: Insights from Australia and New Zealand. Journal of Business Ethics. 164: 61-80.

[Downloaded from aapc.khu.ac.ir on 2024-04-18]

[DOR: 20.1001.1.24767166.1399.5.10.6.0]

[DOI: 10.52547/aapc.5.10.28]